

Vergaderjaar 2010–2011

19 291

Parlementaire Assemblée van de NAVO

P/ nr. 48

VERSLAG VAN DE VOORJAARZITTING 2011

Vastgesteld 22 juni 2011

Inleiding

Van 27 tot en met 30 mei heeft de NAVO Parlementaire Assemblée haar halfjaarlijkse plenaire sessie gehouden. De Voorjaarszitting vond dit jaar plaats in de Bulgaarse kustplaats Varna. 159 volksvertegenwoordigers uit de 28 lidstaten van de NAVO vergaderden daar over de agenda van de NAVO na de regeringstop van Lissabon en de vaststelling van het nieuwe Strategisch Concept. Daarbij waren 13 parlementaire delegaties aanwezig uit de geassocieerde landen, evenals vertegenwoordigers van het Europees Parlement en de Parlementaire Assemblée van de Raad van Europa. Het Nederlandse parlement werd vertegenwoordigd door de Tweede-Kamerleden **Ormel** (CDA, delegatieleider), **Knops** (CDA), **Dijkhoff** (VVD) en **Peters** (GroenLinks) en de Eerste-Kamerleden **Van Driel** (PvdA) en **Russell** (CDA).

Een rapport dat de heer **Knops** presenteerde over de toekomst van het raketschild, waartoe de NAVO-leiders in november 2010 tijdens de top van Lissabon besloten hebben, kreeg veel aandacht van de verzamelde parlementariërs en de media in Bulgarije, waar dit onderwerp sterk leeft. Enkele Bulgaarse journalisten hadden uit het rapport ten onrechte afgeleid dat de NAVO besloten zou hebben om op korte termijn over te gaan tot de bouw van radarsystemen voor het raketschild op de Bulgaarse berg Botev. Hierover was voorafgaand aan de sessie ook al bericht in enkele Bulgaarse kranten. In verscheidene media hebben de heer Knops en de leiding van de Assemblée deze misvatting weggenomen en erop gewezen dat nergens in het rapport zelfs maar een suggestie van zo'n concrete aard werd gedaan. Overigens presenteerde ook de heer **Van Driel** dit jaar weer een rapport, ditmaal over de effecten van economische bezuinigingen en fiscale restricties op de veiligheidssituatie van de NAVO-landen.

De delegatie is de Nederlandse ambassadeur in Bulgarije, de heer Van Kesteren, zeer erkentelijk voor een dinerbriefing die hij haar heeft aangeboden op vrijdag 27 mei. Voorafgaand aan dit diner had de ambassadeur samen met enkele ambtenaren van het Bulgaarse ministerie van Binnenlandse Zaken een werkbezoek voor de delegatie georganiseerd aan een grensobservatiepost nabij Varna. De leden kregen hier uitleg over

de wijze waarop de Bulgaarse autoriteiten de zogenaamde «blauwe grens» van de kust van de Zwarte Zee proberen te bewaken door het scheepvaartverkeer te monitoren. Daarbij werd een observatiesysteem gepresenteerd dat «Schengen-proof» is en dat, naar Bulgarije hoopt, moet bijdragen aan een snelle toetreding van het land tot het Verdrag van Schengen. De ambities van het gastland op dit gebied stonden ook centraal in een informeel gesprek dat de leden **Ormel, Dijkhoff en Van Driel** op 28 mei hadden met de Bulgaarse minister van Buitenlandse Zaken Mladenov. De minister had om deze ontmoeting verzocht om een toelichting te krijgen op de verschillende standpunten die in het Nederlandse parlement bestaan inzake de Bulgaarse toetreding tot Schengen. De minister pleitte er in dat onderhoud voor om Bulgarije strikt feitelijk te beoordelen op de vraag of het aan de criteria voor toetreding voldoet.

NAVO-Rusland Parlementaire Commissie

Tijdens de gebruikelijke vergadering met een delegatie uit het Russische parlement sprak de Bulgaarse ambassadeur bij de NAVO, de heer Churov, over de hernieuwde relatie met Rusland na de top van Lissabon. In politiek opzicht had de laatste NAVO-top duidelijk gemaakt dat er een nieuwe fase was begonnen in het strategisch partnerschap van de alliantie met Rusland en dat dit partnerschap voor alle weersomstandigheden bedoeld was. Voortgang wordt al geboekt in concrete samenwerking op het gebied van contraterrore, grenscontrole, non-proliferatie en aanpak van de drugshandel, meende de ambassadeur. Samenwerking aan een raketschild zou volgens hem een echte «game changer» kunnen zijn, maar hij erkende dat dit thema met gevoeligheden was omgeven. De NAVO bepleit de noodzaak van twee separate, individuele systemen, waarbij het bondgenootschap de verantwoordelijkheid voor de bescherming van haar territorium in eigen handen houdt. De samenwerking met Rusland zou dan vooral plaatsvinden in data-analyse. Als tweede gevoelig punt tussen de NAVO en Rusland benoemde ambassadeur Churov het CFE-verdrag, waarbij hij de uitgangspunten voor de alliantie herhaalde: toestemming van het gastland en transparantie en reciprociteit.

De Russische ambassadeur bij de NAVO, de heer Rogozin, was het met de heer Churov eens dat raketverdediging een «game changer» zou kunnen zijn. Als de NAVO en Rusland erin slagen een gezamenlijk raketschild te bouwen, leven wij in een andere wereld, voorspelde hij. Het Westen zou er daarbij wel verstandig aan doen om de realiteit in het oog te houden. Zo zou het onnodig zijn om te vrezen dat Iran intercontinentale raketten kan ontwikkelen. Iran beschikt niet over de capaciteit daartoe en heeft evenmin het grondgebied om dergelijke raketten te testen. Wereldwijd zijn alleen zeer grote landen, zoals de Verenigde Staten, Rusland, China, Canada, Brazilië en Argentinië, daartoe in staat, stelde hij. Zolang de NAVO blijft praten over twee separate systemen, betekent het partnerschap met Rusland feitelijk niet meer dan een uitnodiging aan dit land om zijn eigen raketschild te ontwikkelen, terwijl het systeem van de Verenigde Staten wel aan de overige Europese landen wordt aangeboden. Daar waar de NAVO claimt dat het raketschild bedoeld is tegen dreiging uit het Midden-Oosten, vond de heer Rogozin het merkwaardig dat de ontwikkeling van het systeem lijkt te beginnen in Noord-Europa, met name in het Baltische gebied. Zuid-Europa leek hem meer voor de hand te liggen. Hij maakte duidelijk dat zijn land er geen bezwaar tegen heeft als de NAVO voor haar eigen veiligheid een raketschild wil ontwikkelen, maar in dat geval bepleitte hij een beperking van de reikwijdte van het systeem tot de NAVO-landen. Het raketschild zou dan niet tot op Russisch grondgebied moeten strekken. De mogelijkheid van onderschepping van intercontinentale raketten leek hem helemaal overbodig. Ook zou de NAVO het aantal onderscheppende raketten moeten beperken. Rusland is niet van

plan de zeggenschap over haar raketten te delen met de NAVO, aldus ambassadeur Rogozin. Maar er zou goed kunnen worden samengewerkt bij het identificeren van raketlancerings en afvuurrichtingen. Een connectie tussen beide afweerschilden is zelfs zeer noodzakelijk om fouten en vergissingen te voorkomen, zodat de lancering van een NAVO-afweerraket door het Russische systeem niet per ongeluk wordt geïnterpreteerd als het begin van een nucleaire aanval. Rusland respecteert de eigen politieke identiteit van Europa, besloot de heer Rogozin, en wil op basis daarvan komen tot een legitieme samenwerking met de NAVO.

Commissievergaderingen

Op 28 en 29 mei vergaderden de vijf commissies van de NAVO Assemblee over in totaal vijftien rapporten¹ ter voorbereiding op de jaarlijkse sessie die in oktober in Boekarest zal plaatsvinden. Daarbij stond vooral de situatie in Afghanistan centraal. Op basis van sommige rapporten zal in oktober een aantal ontwerp-resoluties worden opgesteld. Hieronder wordt per commissie een korte samenvatting van de presentaties van de rapporten weergegeven, op een enkele plaats aangevuld met een interessante inleiding van een gastspreker.

Politieke commissie

- *The Rise of China and Possible Implications for NATO* (rapporteur: Assen Agov, Bulgarije): Aangezien China als regionale en globale speler een steeds actievere buitenlandse politiek voert, die soms rechtstreeks aan belangen van de NAVO raakt, had de commissie besloten de Chinese veiligheidspolitiek aan een nadere analyse te onderwerpen. Rapporteur Agov stelde dat de groeiende rol van China in internationale aangelegenheden grotendeels bepaald wordt door de complexe en continue veranderingen in het land zelf. China is een land met tegenstrijdigheden dat een overgangsfase doormaakt. Naar buiten toe stelt het zich vol zelfvertrouwen en machtsbewust op, soms zelfs assertief. Binnenlands is het een natie in verwarring met problemen op allerlei fronten. Volgens de rapporteur richt het Chinese buitenlands beleid zich vooral op het bevorderen van binnenlands economische ontwikkeling door internationale samenwerking en het stimuleren van vrede en stabiliteit op basis van gelijkwaardige banden met andere landen. Hoewel de Chinese autoriteiten steeds getuigen van vreedzame ontwikkeling, breiden zij in rap tempo hun militaire capaciteiten uit. Dit leidt tot onrust bij de directe buurlanden van China, vooral als er sprake is van territoriale geschillen. De rapporteur suggereerde dat het nuttig kan zijn als de NAVO en China meer reguliere contacten ontwikkelen, gericht op het bevorderen van institutionele transparantie en informatie-uitwisseling. Beide kanten delen bepaalde veiligheidsbelangen, zoals in Afghanistan. Dit biedt mogelijkheden voor geleidelijke, beperkte beleidscoördinatie, eventueel met andere NAVO-partners.
- *Belarus – A Difficult Partner* (rapporteur: Daniel Bacquelaire, België): De Belgische rapporteur betoogde dat Belarus, vanwege zijn geografische positie, gezien moet worden als een land van strategisch belang voor de stabiliteit van Europa en niet langer als een aanhangsel van de relatie met Rusland. Hoewel Belarus deel uitmaakt van het «Partnership for Peace»-programma, is dit altijd een lastig partnerschap gebleken. De relatie van Belarus met de EU zit muurvast sinds de regering het protest van de oppositie tegen de betwiste uitslag van de presidentsverkiezingen van december 2010 keihard heeft neergeslagen. Die verkiezingen en de repressie die erop volgde, hebben een eind gemaakt aan de voorzichtige economische en politieke hervormingen van het regime-Lukashenko. Zowel de NAVO als de EU zijn

¹ Deze rapporten zijn integraal te downloaden op de website: <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=2394>

bezorgd over de mensenrechtensituatie in het land en veel Westerse landen hebben reisbeperkingen opgelegd aan de president en zijn naasten en hun tegoeden bevroren. De deur naar dialoog dient open te blijven, vond de heer Bacquelaine, maar wel op de voorwaarde dat Belarus eenduidig wordt opgeroepen tot democratische hervormingen en respect voor de mensenrechten. Zolang de regering-Lukashenko echter de repressie niet staakt en niet het pad van politieke en economische hervormingen kiest, ziet het er niet naar uit dat de betrekkingen tussen Minsk en het Westen hersteld kunnen worden tot het niveau van voor december 2010.

- *Afghanistan – the Regional Context* (rapporteur: John Dirby Paulsen, Denemarken): In dit rapport werden de relaties van Afghanistan met zijn buurlanden geanalyseerd en opties onderzocht om het beleid van deze landen ten aanzien van Afghanistan positief te beïnvloeden. Alle buurlanden hebben belang bij een stabiel Afghanistan en, zo betoogde de heer Paulsen, iedereen erkent inmiddels de noodzaak om te komen tot een regionale oplossing van het conflict. Zo'n regionale aanpak wordt echter door tal van factoren gecompliceerd, zoals het conflict in Kashmir, het nucleaire programma van Iran en grensgeschillen. De samenwerking van de NAVO met een cruciaal land als Pakistan verloopt nog steeds moeizaam. Doordat de buurlanden conflicterende belangen hebben in Afghanistan en soms de NAVO met wantrouwen bezien, willen zij de alliantie er zien falen noch succes zien boeken. De Deense parlementariër bepleitte een eenduidige benadering door de NAVO-landen van deze buurlanden. Bestaande partnerschappen zouden verbreed moeten worden en met landen waarmee nu nog geen politieke dialoog bestaat, moet die aangeknoopt worden. De VN kan ook een grotere rol spelen in het betrekken van de regiolanden bij het conflict in Afghanistan. Gelet op de vele uiteenlopende belangen, zal het een moeizaam proces van lange termijn zijn om tot een gezamenlijke, positieve regionale aanpak te komen, aldus de rapporteur.

De Bulgaarse minister van Buitenlandse Zaken, de heer Mladenov, gaf de commissie zijn visie op het nieuwe strategisch concept van de NAVO. Het besluit om een raketverdedigingssysteem te bouwen ter bescherming van het hele NAVO-territoire was daarin veruit het belangrijkste element, meende hij. Het is belangrijk om daarin samen met Rusland op te trekken om het wederzijds vertrouwen op te bouwen, maar de praktische uitwerking van die samenwerking zag hij vooral als een zaak van technisch-militaire aard. Het poolen en delen van defensiemiddelen vond hij een ander belangrijk element in het nieuwe strategisch concept, evenals het voornemen om de samenwerking tussen de NAVO en de EU te verbeteren. Vanuit nationaal perspectief hechtte Bulgarije er voorts aan dat de NAVO een grotere focus zou leggen op de Westelijke Balkan. De Europese integratie zou pas compleet zijn, vond hij, als deze regio daar ook bij betrokken is. Bosnië-Herzegovina beschouwde hij daarbij als het sleutelland. Een veilige energietoevoer («energy security») was een tweede belangrijk element. De minister herinnerde eraan dat zijn land in het verleden direct getroffen is door het afsluiten van de energietoevoer in de winter. Tot slot hecht Bulgarij sterkt aan het open-deur-beleid van het bondgenootschap. De minister stond verder stil bij de actualiteit. De Arabische Lente vergeleek hij met de omwenteling in Oost-Europa in 1989. Vanuit dat perspectief moeten de opstanden in de Arabische regio gezien worden als een revolutie tegen corruptie en een roep om democratie. Hij riep de parlementariërs op om hier niet bang voor te zijn en de aspiraties van de mensen in deze regio te steunen. Daarbij vestigde hij de aandacht op het Sofia Platform, een initiatief van de Bulgaarse regering om NGO's, journalisten, politici en beleidsmakers uit het Midden-Oosten en Europa samen te brengen om ervaringen te delen uit

de transitieperiode in beide regio's. Wat de NAVO-operatie in Libië betrof, stelde minister Mladenov dat een snelle politieke oplossing alleen mogelijk zou zijn zonder kolonel Khadaffi. Hij bepleitte tot slot meer aandacht voor de escalerende situatie in Syrië, waar het regime-Assad zou moeten worden duidelijk gemaakt dat de harde repressie niet onopgemerkt blijft door de internationale gemeenschap. Bulgarije heeft nauwe bilaterale banden met het land en zal die ook benutten om aan te dringen op hervormingen, besloot hij.

Commissie voor wetenschap en technologie

- *Countering Biological and Chemical Threats: The Way Forward* (rapporteur: David Scott, Verenigde Staten): De Amerikaanse rapporteur besprak de bestaande juridische kaders voor biologische en chemische wapens. Hij deed daarbij enkele suggesties voor verbetering van de ontwapeningsprogramma's en non-proliferatieregimes. Hij constateerde dat er eigenlijk geen goede mechanismes bestaan om naleving van de internationale wetgeving inzake biologische wapens af te dwingen. De noodzaak hiertoe is recent groter geworden door nieuwe ontwikkelingen in de biowetenschappen, waardoor het tegenwoordig mogelijk is om dodelijke virussen in laboratoria te kweken. In december 2011 vindt de zevende toetsingsconferentie plaats inzake de Conventie voor Biologische en Toxische Wapens. De NAVO-lidstaten moeten zich daarop voorbereiden, aldus de heer Scott, om de wereld te beschermen tegen biologische wapens.
- *Food and Water Security: Implications for Euro-Atlantic Security* (rapporteur: Philippe Vitel, Frankrijk): Voedsel- en waterzekerheid hebben een directe impact op politieke veiligheid en zijn inmiddels belangrijke elementen in het landschap van de veiligheidspolitiek geworden, aldus de heer Vitel. Dit bleek toen de voedselcrisis van 2007–2008 tot grootschalige rellen in ongeveer dertig landen leidde. De rapporteur analyseerde de lange-termijn trends op dit gebied en beschreef de risico's op korte termijn. Daarbij besteedde hij aandacht aan het beleid, de rol van wetenschap en technologie en de vooruitzichten voor een beter management van beperkte middelen. Dit alles plaatste hij tegen de achtergrond van een wereldwijd stijgende vraag naar voedsel en energie, de internationale handel en de effecten van klimaatverandering. Hij besloot met een aantal oplossingen om de meest ernstige scenario's te voorkomen.
- *Countering the Afghan Insurgency: Low-Tech Threats, High-Tech Solutions* (rapporteur: Pierre Claude Nolin, Canada): De Canadese senator had verschillende technische aspecten van de militaire operaties in Afghanistan onderzocht. Hij beschreef het gebruik van geïmproviseerde explosieven («Improvised Explosive Devices») als de belangrijkste technische dreiging voor de NAVO, haar partners en Afgaanse burgers. ISAF ontwikkelt inmiddels high-tech maatregelen tegen dergelijke berrmbommen. Ook beschreef de rapporteur de bijdrage van onbemande vliegtuigen en grondvoertuigen («Unmanned Aerial Vehicles» en «Unmanned Ground Vehicles») in de strijd tegen de Afgaanse opstandelingen. Daarbij ging hij in op de controversie rond de zogenaamde «drone strikes» in zowel Afghanistan als Pakistan, die formeel niet door ISAF worden uitgevoerd, maar wel degelijk een impact hebben op de NAVO-missie. De conclusie van de heer Nolin was dat technologie het slagveld continu verandert. Het is dan ook in het belang van operationele bekwaamheid dat de NAVO technologisch flexibel blijft.

Commissie voor de civiele dimensie van veiligheid

- *Information and National Security* (rapporteur: Lord Jopling, Verenigd Koninkrijk):
Dit rapport was vooral een reactie op de Wikileaks-affaire in een poging om te analyseren hoe het informatietijdperk de nationale veiligheid van aard veranderd heeft. De rapporteur reflecteerde op de veranderde notie van vertrouwelijkheid in internationale betrekkingen, de manier waarop sociale media en virtuele gemeenschappen tot nieuwe internationale verbanden leiden en de dreiging van cyberaanvallen tegen landen en de rol van de NAVO daarbij. Lord Jopling vond dat de alliantie niet in een positie is om alle aspecten van deze dreiging het hoofd te bieden, maar zij heeft wel een belangrijke rol te vervullen als een organisatie van landen met de hoogst ontwikkelde informatie- en communicatie-infrastructuur in de wereld. Zo zou de NAVO de totstandkoming van internationale juridische basisprincipes op dit gebied moeten steunen en haar strijdkrachten moeten aanpassen op de realiteit van het informatietijdperk. Hij achtte het essentieel een juiste balans te vinden tussen de voordelen die strijdkrachten kunnen hebben van nieuwe informatie- en communicatietechnologie en de bescherming tegen cyberdreigingen. Daarbij wilde hij de toepassing van artikel 5 niet uitsluiten, maar in praktische zin zou de NAVO zich vooral moeten richten op de bescherming van de fysieke cyberinfrastructuur en een herbezinning op de vraag welke informatie on-line bewaard moet worden. Strengere beveiligingsmaatregelen dienen echter altijd vergezeld te gaan van maatregelen ter waarborging van de democratische controle, besloot Lord Jopling, in de geest van de Euro-Atlantische waardengemeenschap.
In reactie op deze presentatie stelde de heer **Ormel** dat de relatie tussen een cyberaanval en artikel 5 wat hem betrof nader uitgewerkt zou moeten worden. Wat is bijvoorbeeld het verschil tussen een aanval op een systeem en misbruik daarvan? Een nadere omschrijving van de voorwaarden waaronder artikel 5 van toepassing zou kunnen zijn, kan voorkomen dat dit voor de NAVO essentiële artikel misbruikt wordt, vond hij.
- *Post-Orange Ukraine: Internal Dynamics and Foreign Policy Priorities* (rapporteur: Lucio Malan, Italië): De Italiaanse parlementariër maakte de balans op van het ruime jaar dat de regering-Janoekovitsj in Oekraïne aan de macht is. Alom werden de verkiezingen van februari 2010 als vrij en eerlijk gezien, maar het is nog te vroeg om te beoordelen of de nieuwe regering vasthoudt aan het democratische proces. Sommige recente ontwikkelingen op het gebied van burgerrechten en -vrijheden, hebben waarnemers de indruk gegeven dat het land terugvalt in de situatie van voor de Oranjerevolutie. Vooral de vervolging van leden van de oppositie en een verslechterende situatie voor de media baren zorgen. President Janoekovitsj heeft zich in zijn buitenlands beleid aanvankelijk sterk op Rusland georiënteerd, maar lijkt inmiddels een meer evenwichtige verhouding met de oosterbuur en het Westen na te streven. De NAVO respecteert uiteraard volledig het recht van Oekraïne om een eigen strategische keuze te maken. Daarbij is het wel van belang dat het binnenlandse debat hierover in een democratische omgeving kan plaatsvinden op basis van vrijheid van meningsuiting.
- *Governance Challenges in Afghanistan – an Update* (rapporteur: Vitalino Canas, Portugal): Er moet meer aandacht worden besteed aan de ontwikkeling van goed bestuur in Afghanistan, bepleitte de Portugese parlementariër. Deze derde pijler van de Afgaanse reconstructie krijgt minder aandacht dan de pijlers van veiligheid en ontwikkeling, aldus de heer Canas. Een brede lange-termijnstrategie, waar de «civil society» nauw bij betrokken wordt en transparantie

wordt aangemoedigd, vond hij vereist. Hij ging voorts in op een aantal concrete voorstellen, zoals het verlenen van steun aan het Afghaanse parlement, een vervanging van het «single non-transferable vote system», een datum voor lokale verkiezingen, meer financiering voor trainingsprogramma's voor Afghaanse ambtenaren en de bescherming van onafhankelijke instituties die corruptie bestrijden. Werkverschaffing kan het beste gebeuren via lange-termijn drugsbestrijdingsprojecten in plaats van via kortlopende «cash-for-work» projecten. «Civil society»-organisaties dienen minder afhankelijk gemaakt te worden van buitenlandse partners, vond de rapporteur.

Commissie voor defensie en veiligheid

De Bulgaarse minister van Defensie, de heer Angelov, vond dat de NAVO veel van zichzelf vraagt met de implementatie van het nieuwe strategisch concept en de uitvoering van meerdere operaties tegelijkertijd. Hij vroeg de parlementariërs dan ook om geduld, zeker in een tijd waarin flink bezuinigd wordt op nationale strijdkrachten. Die bezuinigingen zullen een impact hebben op de gezamenlijke capaciteit voor collectieve verdediging en dat raakt de essentie van de NAVO, zei de minister. Hij drong er dan ook op aan dat het bondgenootschap preciezere mechanismen uitwerkt voor de toepassing van artikel 5. Wat hem betrof zou daarbij voorop moeten staan dat geen lidstaat in de positie mag zijn om een veto uit te spreken over de inwerkingtreding van artikel 5. Pas als dat goed geregeld is, zou iedere lidstaat zich echt veilig kunnen voelen en zou er goed vorm kunnen worden gegeven aan de parlementaire controle op de strijdkrachten. In Bulgarije zijn dientengevolge alle defensiehervormingen gericht op «accountability», parlementaire supervisie en «smart defence». Onder dat laatste verstond de minister vooral een betere coördinatie en efficiënter gebruik van middelen in samenwerking met andere NAVO-landen. Zo worden er met Griekenland, Roemenië en Turkije gezamenlijk vliegtuigen aangekocht, vindt er politesamenwerking over de grenzen plaats en wordt gezamenlijk de maritieme veiligheid van de Zwarte Zeekust bewaakt. De samenwerking met Rusland op het gebied van raketverdediging zag minister Angelov vooral in de vorm van nauwe coördinatie tussen twee onafhankelijke systemen. Binnen dat kader konden wat hem betrof alle opties voor plaatsing in Bulgarije besproken worden.

De heer **Knops** vroeg in reactie hierop om een nadere toelichting van de minister op de rol van het raketschild in de NAVO. Hoe keek hij aan tegen de passage in het strategisch concept waarin staat dat raketverdediging een toekomstige kerntaak van de NAVO is? Volgens de minister stond de Bulgaarse regering volledig achter deze passage. Raketverdediging diende zijns inziens een kerntaak van de NAVO te zijn, wat hem betrof in het kader van artikel 5. Hij herinnerde eraan dat Bulgarije direct bedreigd wordt door de raketten van een ander land. Er was volgens hem geen noodzaak om interceptors op Bulgaars grondgebied te plaatsen, maar wellicht zouden er wel andere elementen van het verdedigingssysteem in zijn land kunnen worden geplaatst. Hoe dan ook, Bulgarije zal deelnemen aan het systeem en zowel de regering als het parlement staan daar achter. In reactie op een briefing van John Koenig, de politiek adviseur van de bevelhebber van het Allied Joint Force Command in Naples, over de laatste ontwikkelingen in de operatie *Unified Protector* in Libië, vroeg de heer **Knops** in welke mate nationale voorbehouden de militaire missie nadelig beïnvloedden. En welke strategie had de NAVO om deze missie te beëindigen? Hoe lang zou dat naar verwachting nog duren? In hoeverre had Khadaffi de touwtjes nog in handen, wilde hij weten. De heer Koenig antwoordde daarop dat nationale voorbehouden bij elke NAVO-missie gemaakt worden. De operatie in Libië is snel ontplooid en tijdens dat proces werden de voorbehouden die de deelnemende landen stelden,

zowel formeel als informeel, duidelijk. Vanuit een operationeel oogpunt ziet de NAVO dergelijke «caveats» graag tot een minimum beperkt. Er waren tekenen, aldus de heer Koenig, dat Khadaffi nog steeds probeerde een rationele militaire campagne te voeren, maar hij was daarin niet erg succesvol. Het was duidelijk dat er zo snel mogelijk een politieke oplossing gevonden zou moeten worden. De NAVO is slechts een onderdeel van de poging om een oplossing te vinden, benadrukte de politiek adviseur; ook andere partijen zijn betrokken bij de diplomatieke inspanningen. Uitgaande van VN Veiligheidsraadsresolutie 1973 zou daarbij de verwijdering van Khadaffi uiteindelijk noodzakelijk kunnen blijken om de bevolking te beschermen.

- *Transition in Afghanistan: Assessing the Security Effort* (rapporteur: Sven Mikser, Estland): Dit rapport was een tussentijdse evaluatie van het transitieproces in Afghanistan en de evolutie van de veiligheidssituatie in het land. Hoe verloopt de overdracht van de verantwoordelijkheid voor de Afghaanse veiligheid? De impact van ISAF-operaties op de vijand werd besproken, evenals de instelling van stabiliteitszones. De heer Mikser ging in op de ontwikkeling van de Afghaanse Nationale Strijdkrachten en de voortdurende controverse over de rol van particuliere beveiligingsbedrijven in het land. Ook de strijd tegen de drugsproductie kwam aan bod. Hij kon op dit moment echter slechts de indicatoren voor succes beschrijven, meende de rapporteur, want het nieuwe gevechtsseizoen was met het aanbreken van de lente pas begonnen.
- *Missile Defence: the Way Ahead for NATO* (rapporteur: **Raymond Knops**, Nederland): In zijn rapport analyseerde de heer Knops punt voor punt de beslissingen die tijdens de top van Lissabon genomen waren inzake de ontwikkeling van een raketschild. In het nieuwe strategisch concept is raketverdediging voor het eerst als een kerntaak van de collectieve verdediging benoemd en bovendien is besloten om daarin actief de samenwerking met Rusland te zoeken. De rapporteur zag twee onzekere factoren in de uitvoering van dit plan. Ten eerste wees hij op onduidelijkheid over de totale kosten van het systeem. Het bedrag van € 200 mln dat door de NAVO is genoemd, betreft de kosten voor «command & control» van het systeem. De kosten voor nationale capaciteiten als radars en interceptors zijn daarbij niet meegerekend. Daarnaast is de technische haalbaarheid van raketverdediging in de realiteit nog niet aangetoond. Het blijft schieten met een kogel op een kogel, aldus de heer Knops. Overtuigd was hij van de noodzaak tot goede samenwerking met de Russen. Als dit niet zou gebeuren, zouden de gevolgen voor ontwapening negatief zijn, voorspelde hij. Het Amerikaanse congreslid Michael Turner had al voorafgaand aan de sessie een schriftelijke reactie gestuurd op het rapport van de heer Knops. Daarin raakte hij zijdelings aan het thema raketverdediging, maar vroeg vooral aandacht voor de «Deterrence and Defence Policy Review» (DDPR) van de NAVO, waartoe in Lissabon was besloten. Hij vroeg de commissie om dit proces op de voet te volgen en de uitkomst met name te beoordelen op de vragen wat de NAVO precies moet afschrikken, hoe het nucleaire afschrikmiddel van de NAVO geloofwaardig kan blijven en of een geloofwaardige afschrikking baat heeft bij de aanwezigheid van tactische kernwapens in Europa. Zou raketverdediging bijvoorbeeld volledige compensatie kunnen bieden voor het afschrikwekkend effect dat een kleine kernmacht kan hebben, vroeg de heer Turner. De heer Knops beloofde om in de volgende versie van zijn rapport in oktober specifiek in te gaan op de DDPR en de volledige afschrikcapaciteit van de NAVO te bespreken. Raketverdediging zou daar volgens hem overigens wel een hoeksteen van vormen. In antwoord op een vraag van de Franse delegatie beaamde de heer Knops dat er een valide dreigingsanalyse aan het raketschild ten grondslag zou moeten liggen en dat ook de Europese lidstaten hier

geld voor zouden moeten vrijmaken. In financieel opzicht kan niet alleen op de Verenigde Staten geleund worden. De Russische delegatie vroeg de heer Knops of Rusland nu echt is uitgenodigd om deel te nemen aan de bouw van het raketschild en welke voorwaarden daaraan gesteld zouden worden. Welke garanties krijgt Rusland dat het systeem niet tegen haar gericht zal zijn? De heer Knops verduidelijkte dat er wat hem betrof een politiek gemeenschappelijk systeem zou komen, wat overigens niet zou uitsluiten dat dit in technisch opzicht twee aparte, gescheiden systemen zou behelzen. Europa is geenszins van plan een offensief systeem te ontwikkelen, verklaarde hij. Het systeem is enkel bedoeld om een dreiging tegen te gaan die de regeringsleiders in Lissabon geconstateerd hebben. Op die dreiging zouden Rusland en de NAVO een gezamenlijk antwoord moeten formuleren.

- *NATO Operations under the New Strategic Concept and the Implications of the Evolution of the CSDP* (rapporteur: Nicole Ameline, Frankrijk): Mevrouw Ameline schetste in haar rapport de outlines van alle huidige NAVO-operaties. Daarnaast beschreef zij de implicaties van het nieuwe strategisch concept voor deze en toekomstige operaties en tot slot richtte zij zich specifiek op de zich ontwikkelende rol van de EU als een operationele partner van de NAVO. De alliantie heeft zich op de top van Lissabon ambitieuze doelen gesteld inzake operaties. Deze moeten «breed» («comprehensive») van opzet zijn, in verbeterde samenwerking met partners en voorzien van nieuwe instrumenten. De rapporteur benadrukte dat het strategisch concept alleen al deze ambities niet waar kan maken; uiteindelijk hangt alles af van de collectieve wil van de NAVO-lidstaten om operaties te financieren en uit te voeren. Een langdurige financiële investering is moeilijk in het huidige tijdsgewricht van financiële soberheid en bezuinigingen. Dat maakt het stellen van prioriteiten noodzakelijk, evenals transparantie in defensieplannen en cohesie in de alliantie.

Commissie voor economie en veiligheid

- *Confronting a Difficult Fiscal Environment: the Economic and Security Implications of Fiscal Consolidation* (rapporteur: **Simon van Driel**, Nederland): De heer Van Driel bouwde met dit rapport voort op zijn rapport van vorig jaar, waarin hij met name de politieke en strategische gevolgen van de economische recessie beschreef. Ook al herstellen de meeste Westerse economieën zich inmiddels voorzichtig, de gevolgen van de ergste recessie sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog zullen nog lang voelbaar blijven, meende hij. De gegroeide begrotingstekorten en staatschulden in de meeste NAVO-lidstaten en de fiscale maatregelen die als gevolg hiervan noodzakelijk zijn geworden, zullen, evenals de wijze van herstel van de economie en de werkgelegenheid en de verminderde uitgaven voor defensie, een impact hebben op de veiligheidssituatie van het Westen. Op korte termijn wordt er flink bezuinigd op de defensiebudgetten, maar op lange termijn zou kunnen blijken dat opkomende economieën als India en China veel robuustere groeicijfers hebben dan de meeste Westerse landen. In zijn rapport beschreef de heer Van Driel enkele mogelijke strategische gevolgen.
- *Finding Workable Solutions in Afghanistan: The Work of the International Community in Building a Functioning Economy and Society* (rapporteur: Jeppe Kofod, Denemarken): De Deense rapporteur richtte zich in zijn presentatie over de situatie in Afghanistan op de pijler van economische ontwikkeling. Met de keuze van ISAF voor een nieuwe strategie, gericht op het bestrijden van de opstandelingen in de bevolkingscentra, is ook de buitenlandse ontwikkelingssteun aan het land flink gegroeid. In het verleden heeft de internationale gemeen-

schap een aantal misrekeningen gemaakt ten aanzien van de aard van het conflict, de behoeften van Afghanistan en de ambities van de coalitie, meende de heer Kofod. Hoe gaat het nu met de nieuwe aanpak van de internationale gemeenschap op het gebied van economische ontwikkeling, vroeg hij zich af. Als belangrijkste dilemma's van het moment identificeerde hij de relatie tussen ontwikkelingswerk en militaire inspanningen, het gebrek aan coördinatie in ontwikkelingshulp, corruptie, opiumhandel en het gebrek aan investeringen.

Volgens de Deense rapporteur was de United Nations Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA) te nauw verweven geraakt met de Afghaanse regering en met ISAF. Hij vond dan ook dat de VN er beter aan zou doen een «Chinese muur» te bouwen tussen haar politieke en humanitaire operaties in het land en dat UNAMA zich niet met humanitaire ontwikkeling zou moeten bezighouden. De heer **Van Driel** vroeg zich in reactie hierop af hoe realistisch deze opvatting was. Ook vroeg hij naar de rol van Iran bij de opbouw van de Afghaanse economie en maatschappij. De heer Kofod erkende dat het wellicht lastig is om onderscheid te maken tussen politieke en humanitaire inspanningen. In zijn ogen was er echter behoefte aan steunverlening die zich tussen het politieke en het humanitaire veld zou bevinden. Iran zou een belangrijke rol in Afghanistan kunnen spelen, meende hij, al was het alleen maar omdat dit land ook veel overlast ondervindt van de drugs die uit Afghanistan komt.

- *The Balkan Economies: Regional Roadblocks, Europe's Distractions and Global Crisis* (rapporteur: John Sewel, Verenigd Koninkrijk): De landen van de Westelijke Balkan waren minder goed geïntegreerd in de wereldwijde financiële markt dan de rest van Europa, waardoor de effecten van de financiële crisis in 2008 met enige vertraging merkbaar waren. Niettemin zijn de gevolgen negatief, vooral als gevolg van krimpende exportmarkten en een daling van het geld dat arbeidsmigranten in West-Europa naar hun landen van oorsprong sturen. Het dalend nationaal inkomen van de Balkanlanden komt bovenop een situatie van hoge werkloosheid en problemen als gevolg van de erfenis van centraal gecontroleerde economieën. De Britse rapporteur waarschuwde ervoor dat deze economische malaise, in combinatie met zwakke instituties en de erfenis van een recente oorlog tot nieuwe politieke instabiliteit kan leiden. Hij beschreef de politiek-economische condities in Albanië, Bosnië, Kroatië, Macedonië, Kosovo, Montenegro en Servië en de rol van de EU in een herstructurering van de economische trends in deze landen. Verdergaande hervormingen, echte regionale verzoening en een krachtiger bestrijding van corruptie waren volgens hem noodzakelijk om tot verbetering te komen van het leven van de mensen in dit deel van Europa.

Plenaire vergadering

In de plenaire vergadering op maandag 30 mei spraken achtereenvolgens de president van de Assemblee, het Duitse Bondsdaglid Karl Lamers, de voorzitter van het Bulgaarse parlement, Tsetska Tsacheva, de secretaris-generaal van de NAVO, Anders Fogh Rasmussen, de minister-president van Bulgarije, Boyko Borissov, en admiraal Samuel J. Locklear III, bevelhebber van de Allied Joint Force Command in Napels. Een speciaal adviseur van de voorzitter van het Japanse parlement, Masataka Suzuki, was uitgenodigd om iets te vertellen over de situatie in dit partnerland van de NAVO na de recente aardbeving en de ramp met de kerncentrale in Fukushima.

Secretaris-generaal Andersen reflecteerde in zijn bijdrage op de onvoorspelbaarheid van de internationale politiek. Wie had een halfjaar geleden immers gedacht dat Ratko Mladic nu zou zijn gearresteerd, dat de

Mediterrane regio in het teken zou staan van de Arabisch lente en dat de NAVO burgers zou beschermen in Libië? Operatie *Unified Protector* bereikt haar doelen, aldus de NAVO-topman: er zijn meer massamoorden voorkomen en Khadaffi raakt in toenemende mate geïsoleerd. De NAVO blijft de druk opvoeren totdat alle aanvallen op burgers zijn gestaakt, het regime haar troepen en huurlingen heeft teruggetrokken in de kazernes en er volledige toegang is verkregen om humanitaire hulp te verlenen, beloofde hij. Voorts zei hij dat er ondertussen een politieke oplossing gevonden moet worden, want militaire middelen alleen zijn niet genoeg. De secretaris-generaal trok drie voorlopige lessen uit de operatie, betreffende concept, capaciteit en «commitment». Gewapend met een nieuw en vooruitziend strategisch concept en door vroegtijdige politieke consultaties over de crisis in Libië was het bondgenootschap in staat om snel tot actie over te gaan toen het nodig was. In de jaren negentig duurde het maanden voor de NAVO tot actie overging op de Balkan; nu kostte het besluit slechts enkele dagen. Het strategisch concept legt ook de nadruk op het werken met partners. In Libië blijkt dit zowel van groot politiek als van operationeel belang te zijn. In operatie *Unified Protector* blijkt de NAVO van haar volledige assortiment van militaire capaciteiten gebruik te moeten maken. Het is daarbij onvermijdelijk dat sterk wordt geleund op de zeer geavanceerde technologie van de Verenigde Staten, vond de heer Rasmussen. Maar het baarde hem wel zorgen dat de defensie-uitgaven in veel andere NAVO-lidstaten zo onder druk staan. Daar waar de NAVO ernaar streeft dat bondgenoten twee procent van hun bruto nationaal product aan defensie besteden, lijken sommige bondgenoten nauwelijks één procent te halen. Hij riep de parlementariërs er dan ook toe op ervoor te zorgen dat er niet onevenredig in de defensiebudgetten gesneden zou worden. Ook pleitte hij voor een «intelligente defensie» door de aanschaf van middelen te coördineren en te harmoniseren. Het is niet nodig dat elke lidstaat over het volledige assortiment aan strijdmiddelen beschikt, meende hij, zolang de alliantie er maar over beschikt. Daarmee zou de last van het ontwikkelen van een eigen capaciteit voor de lidstaten verlicht kunnen worden. Tot slot benadrukte hij het belang van «commitment» van de bondgenoten, zowel om aan de operatie bij te dragen als om deze te volbrengen. Het is goed om te beseffen dat vroegtijdig crisismanagement bedoeld is om erger te voorkomen en daarmee ook op lange termijn kosten te besparen. De politieke beslissing om in Libië in te grijpen was snel genomen, maar de heer Rasmussen benadrukte dat de voor de uitvoering van deze beslissing noodzakelijke militaire bijdragen minder gemakkelijk te verkrijgen waren. Het tonen van solidariteit in de Alliantie zou volgens de NAVO-topman ook betekenen dat de benodigde capaciteit wordt ingezet en wel zonder voorbehoud. Dergelijke «caveats» gaan ten koste van de flexibiliteit en beperken de bevelhebbers in hun opties. De NAVO zal een effectieve alliantie blijven, zolang de individuele lidstaten hun «commitment» tonen, was zijn conclusie.

De Amerikaanse admiraal Locklear beschreef operatie *Odyssey Dawn* en de opvolger *Unified Protector* als zeer methodisch en gefocust. De doeleinden van de operatie worden gerealiseerd, zo verklaarde ook hij: het wapenembargo is ingesteld en functioneert en met een zeer effectieve «no-fly zone» wordt bijgedragen aan de bescherming van burgers. Door het optreden van de NAVO is het mogelijk geworden om humanitaire hulp te bieden in het oosten van Libië en in Misrata. Als voorwaarden voor de beëindiging van de operatie heeft de NAVO bepaald dat alle aanvallen op burgers moeten zijn gestaakt, alle strijdkrachten van het regime naar de kazernes moeten zijn teruggekeerd en er volledige toegang tot de Libische burgers is om humanitaire hulp te bieden. Admiraal Locklear noemde ook enkele verbeterpunten in de operatie. Zo zouden de bondgenoten nog moeten werken aan het delen van informatie, het gezamenlijk bepalen van doelen en het verbeteren van communicatienetwerken.

Hij sprak kort over een aantal andere lopende NAVO-operaties. De troepenmacht van KFOR in Kosovo zou volgens hem verder kunnen worden teruggebracht tot tweeduizend à drieduizend strijdkrachten. De situatie in Kosovo kan in het algemeen rustig worden genoemd, verklaarde hij, alhoewel in het noorden van het land de situatie moeilijk blijft. De lokale politie heeft daar echter geen actieve assistentie van de NAVO bij nodig. De kleinere KFOR-macht kan worden ingezet voor het verbeteren van de veiligheidssituatie voor de «rule of law»-missie en voor het stimuleren van een meer vruchtbare dialoog tussen Pristina en Belgrado. De admiraal stond kort stil bij de NAVO trainingsmissie in Irak die, zo benadrukte hij, enkel draait om training en mentorschap ter stabilisering van de veiligheidssituatie. Het is op geen enkele wijze een gevechtmissie. Operatie *Active Endeavour* in de Middellandse Zee is de enige operatie in het kader van artikel 5. Bedoeld als antwoord op de aanslagen van 11 september vindt er permanente maritieme surveillance in dit gebied plaats ter bestrijding van terrorisme en drugssmokkel. Een belangrijk oogmerk van de operatie is ook de vergroting van wat admiraal Locklear noemde «maritime situational awareness». In het kader van het Istanbul Co-operation Initiative wees hij tot slot op de bijdrage van de NAVO aan capaciteitsopbouw en bevordering van de regionale veiligheid in het grotere Midden-Oosten en de Mediterrane regio.

De heer **Knops** complimenteerde admiraal Locklear met het verloop van de missie in Libië tot nu toe. Hij vroeg hem in hoeverre de effectiviteit van operatie *Unified Protector* werd belemmerd door nationale voorbehouden. Welke boodschap wenste de admiraal aan de parlementariërs mee te geven voor hun nationale regeringen inzake dergelijke «caveats»? Admiraal Locklear antwoordde dat het gebruikelijk is dat militaire bevelhebbers minder middelen krijgen voor een operatie dan waar zij in hun campagneplan om gevraagd hebben. Dit geldt niet alleen voor NAVO-operaties, maar voor de meeste militaire operaties, lichtte hij toe. In het geval van de NAVO maken nationale voorbehouden van individuele lidstaten zo'n situatie nog gecompliceerder. Feitelijk betekent zo'n «caveat» dat er restricties worden opgelegd aan acties en materiaalgebruik. In de huidige operatie redt de NAVO zich ermee, maar admiraal Locklear ontkende niet dat de situatie verre van optimaal is. Er gelden zeer strikte procedures als gevolg van de voorbehouden. Zo legde hij uit dat bij het bepalen van doelwitten precies in de gaten wordt gehouden wat nationale mandaten toestaan, waarbij namens de betrokken landen ook advocaten meekijken. Daar waar piloten in de cockpit met «dynamische doelen» te maken krijgen, zijn zij gebonden aan strikte regels voor beslissingen die zij ter plekke mogen nemen om aldus zoveel mogelijk te voorkomen dat er burgerslachtoffers vallen. Hoewel het volgens hem beter zou zijn als er geen voorbehouden gemaakt worden, relativeerde de admiraal dit gegeven wel door te stellen dat bevelhebbers zich vooral richten op wat er wel gedaan kan worden in een operatie in plaats van op hetgeen er niet gedaan kan worden.

De voorzitter van de delegatie,
Ormel

De griffier van de delegatie,
Westerhoff